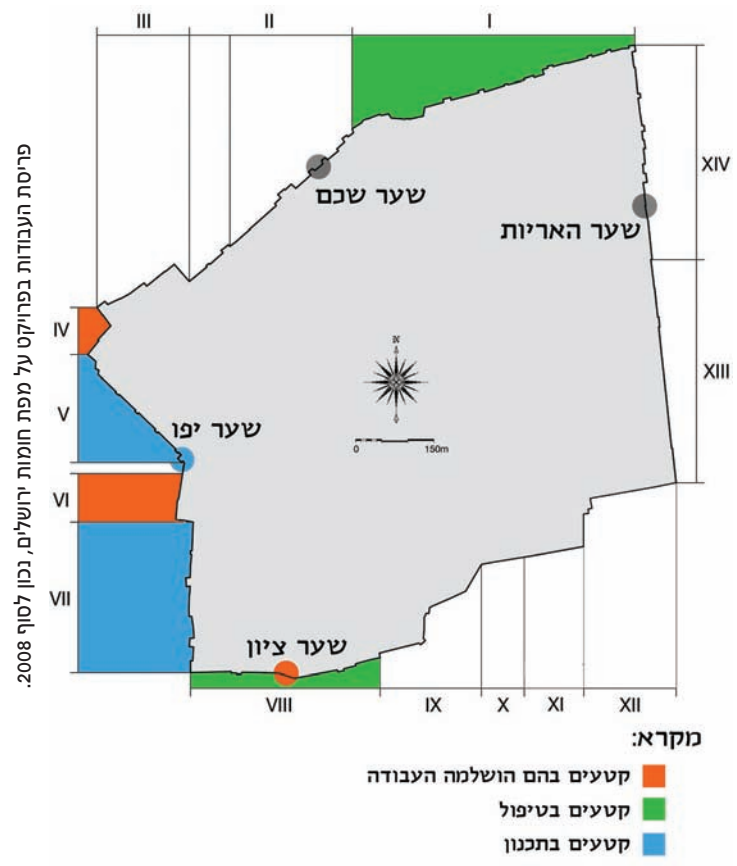

שימור חומות העיר העתיקה בירושלים ושיקומן

חומות העיר העתיקה של ירושלים הן המונומנט הגדול והדומיננטי ביותר בנוף האורבני של העיר ומנכסי המורשת התרבותית החשובים שלה.

1. מבט לחומות ירושלים העות'מאניות היושבות על שרידי חומות קדומות. 2. עבודות השימור על חומת המצודה.

פחית העבודות בפרויקט על מפת חומות ירושלים, נכון לסוף 2008.

שמצבם הפיזי מעורער. נוסף לכך, ועל פי הצורך, משוחזרים רכיבים המייצגים את ערכה האדריכלי, האורבני וההיסטורי של החומה, תוך שמירה על מגוון הביטויים התרבותיים המשתקפים בה.

עקב גודלה ומורכבותה, חולקה החומה ל-14 מקטעי עבודה. כל מקטע מאופיין בדגשים שונים וייחודיים ומטופל בהתאם, תוך ראייה כוללת של החומות כמונומנט שלם. לפני התחלת העבודות נערכה עבודת הכנה מקיפה. בשלב הראשון בוצעה מדידה דיגיטלית מרחבית למיפוי החומה וכבסיס להכנת התכניות. בהמשך נערך תיעוד היסטורי, אורבני ופיזי של החומות. נבחנו ומופו גם משאבי הטבע - החי והצומח המתקיימים על החומות. בהמשך נסקר ותועד בנפרד כל אחד מן המקטעים, לגיבוש המלצותינו לשימור ולשיקום. רק לאחר ניתוחו הערכי של המקטע ביחס למקטעים אחרים ובהקשר אורבני המתייחס לשני עברי החומה, אנחנו מגבשים את התכנון המפורט שיבוצע בשטח.

טיפול בראש חומת המצודה.

3

אורך החומות כארבעה ק"מ ומשולבים בהן שבעה פתחים: ארבעה שערים ראשיים במקור, הפונים לארבע רוחות השמים, ושלושה משניים או מאוחרים יותר. החומה הנראית כיום היא החומה העות'מאנית שבנה הסולטאן סולימאן הגדול, והיא המאוחרת מבין סדרת ביצורים שהקיפו את ירושלים לאורך ההיסטוריה. החומות השונות נבנו ונהרסו לסירוגין, ושרידים שלהן נחפרו ונחשפו סמוך לתוואי החומות הקיים וחלקם אף מוצגים לקהל. חלקים אחרים מן החומות הקדומות משולבים בחומה העות'מאנית ונראים לאורכה בקטעים מסוימים. חומה זו, האחרונה, השתמרה בשלמותה למעט שינויים, לרוב נקודתיים, אשר נעשו בקטעים ממנה. חומות העיר הוקמו בראש וראשונה כדי להגן על העיר ועל תושביה. עם העלייה ברמת הביטחון והיציאה מן החומות, איבדו החומות את תפקידן ההיסטורי. לאחר איחוד העיר בשנת 1967 הציע חבר הכנסת דאז דוד בן גוריון להרוס את החומות, ובכך לבטא את איחודה של העיר באופן מוחשי. לחומות כיום ערך רב בשימור מרקם החיים ההיסטורי המיוחד של העיר העתיקה ובהגדרת המרחב שסביבה.

1. המחשת השניונים שעברו על חזית שער ציון ב-150 השנים האחרונות. תאריכי התמונות באיור 1 מימין לשמאל: 1860, 1904, 1936, 1967, 2007 - לפני תחילת העבודות, נובמבר 2007 - במהלך עבודות השימור והשיקום, 2008 - לאחר סיום העבודה. 2-3. הכתובת בשער ציון - לפני ואחרי שימורה.

המקורי של החומה על ידי השבת המצב לקדמותו.

מאז הוקמו על ידי הסולטאן סולימאן עברו על החומות שינויים רבים, המשקפים את פני ההיסטוריה ומשפיעים על חזותה של החומה. לחלק מן השינויים יש ערך סיפורי התורם לערכה האדריכלי המקורי של החומה. כל התערבות בשימור החומה מוסיפה פן חדש ועשויה לטשטש הקשרים היסטוריים המשתקפים בה. רבים משינויים אלה התרחשו בשלהי המאה ה-20, עת הפך האזור לזירת קרבות פעילה. באזורים שנפגעו מצאנו את עצמנו ניצבים בפני דילמה מורכבת: הנצחת מאורעות בעלי ערך לאומי על ידי שימור הפגיעות בחומה, מול שימור ערכה האדריכלי

מאז הוקמו על ידי הסולטאן סולימאן עברו על החומות שינויים רבים, המשקפים את פני ההיסטוריה ומשפיעים על חזותה של החומה. לחלק מן השינויים יש ערך סיפורי התורם לערכה האדריכלי המקורי של החומה. כל התערבות בשימור החומה מוסיפה פן חדש ועשויה לטשטש הקשרים היסטוריים המשתקפים בה. רבים משינויים אלה התרחשו בשלהי המאה ה-20, עת הפך האזור לזירת קרבות פעילה. באזורים שנפגעו מצאנו את עצמנו ניצבים בפני דילמה מורכבת: הנצחת מאורעות בעלי ערך לאומי על ידי שימור הפגיעות בחומה, מול שימור ערכה האדריכלי

עד סוף שנת 2008 הושלמה העבודה בשלושה מקטעי עבודה: מקטע "כיכר צה"ל", מקטע "חומת המצודה החיצונית"

אבי משיח, מתכנן במינהל השימור רשות העתיקות. מינהל השימור מהווה גורם מקצועי מוביל, הפועל לפי סטנדרטים מקצועיים, לקידום השימור בישראל.

4. אחד מחללי החומה המיועד לפיתוח.

ומקטע "הר ציון", הכולל את שער ציון שבו נמשך הטיפול שישה חודשים. שני צוותי עבודה עובדים בו בזמן משני עברי העיר: האחד על החומה המערבית, דרומית למצודת דוד, והשני על חומת החפיר הצפונית, אשר בנויה על מצוקי סלע.

גילינו עד כמה גדולה הרגישות בכל הנוגע להתערבות במונומנט הזה. משימות רבות עומדות בפנינו בעתיד הקרוב, ובהן טיפול בשער הפרחים ובשער שכם. בשערים האלה יהיה עלינו למצוא, בין השאר, את האיזון בין הפעילות המסחרית השוקקת לבין שימור הערכים האדריכליים של השערים, שלעתים נפגעים משימושי המסחר. מדיניות השיקום של חומות העיר העתיקה תומכת בשימור החומה לא רק כמונומנט ארכיטקטוני שסימני ההיסטוריה נותנים בו אותותיו, אלא גם כמרכיב אורבני פעיל בסביבתו. לפיכך מושם עתה דגש על קידום פרויקטים הנלווים לשימור החומה. לדוגמה, פיתוח חללי תצוגה בחדרי המשמר המרשימים, הפזורים לאורך החומות, וככלל פיתוח טיילת החומות כמערכת עשירה ותומכת יותר בעבור המבקר, וכן שיקום שבילים לאורך שרידי חומות קדומות שנמצאות בבסיס החומה הנוכחית. השבילים ילוו בעמדות שילוט והסבר שיוקמו בשיתוף בתי ספר ומסגרות חינוך אחרות, כדי לקרב את ילדי העיר למונומנט הקדום. לסיכום, אנחנו מקווים כי תהליך השימור של החומות ושיקומן יהווה מנוף לשיקום ולשיפור סביבתן כשטח עירוני פתוח בעל ערכים היסטוריים ונופיים ייחודיים.

